

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

ЗАТВЕРДЖЕНО
протоколом засідання
Вченої ради історичного
факультету від
14.06.2023 р. № 9

**ПРОГРАМА ПІДСУМКОВОЇ АТЕСТАЦІЇ
з атестаційного екзамену за спеціальністю
для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
освітньо-професійна програма «Політологія. Політична аналітика та експертиза»
спеціальність 052 Політологія**

**м. Київ
МДУ
2023 рік**

Програма підсумкової атестації для здобувачів вищої освіти освітньо-професійної програми «Політологія. Політична аналітика та експертиза»

Розробники:

Грідіна І. М., професор кафедри політології та міжнародних відносин, д.і.н., професор;
Пашина Н. П., професор кафедри політології та міжнародних відносин, д.політ.н., професор;
Константинова Ю. В., доцент кафедри політології та міжнародних відносин, к.і.н., доцент;
Пахоменко С. П., доцент кафедри політології та міжнародних відносин, к.і.н., доцент.

Програма підсумкової атестації обговорена та схвалена на засіданні кафедри політології та міжнародних відносин, протокол від 13.06.2023 р. № 12.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма підсумкової атестації здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 052 Політологія за освітньо-професійною програмою «Політологія. Політична аналітика та експертиза» розроблена відповідно до освітньо-професійної програми «Політологія. Політична аналітика та експертиза» прийнятою в МДУ від 27 червня 2019 р. протокол № 11. Основна мета підсумкової атестації полягає у визначенні відповідності професійної підготовки випускників спеціальності 052 Політологія вимогам освітньо-професійної програми «Політологія. Політична аналітика та експертиза».

Підсумкова атестація відбуватиметься у формі атестаційного іспиту за спеціальністю.. На екзамені здобувач має продемонструвати вміння відстоювати знання з політичної теорії, методів політичних досліджень та аналізу політики в експертно-аналітичній, політико-організаційній, консультаційній та громадській сферах, а також готовність реалізувати отримані знання і вміння у своїй майбутній професійній діяльності.

Комплексний екзамен з політичної аналітики та експертизи перевіряє сформовані наступні компетентності та результати навчання з окремих обов'язкових освітніх компонентів.

Інтегральна компетентність - здатність розв'язувати складні задачі і проблеми дослідницького та/або інноваційного характеру у політичній сфері, що характеризуються невизначеністю умов і вимог, із застосуванням фахових досліджень та/або здійснення інновацій.

Загальні компетентності:

- ЗК01. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
- ЗК02. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.
- ЗК03. Здатність розробляти проекти та управляти ними.
- ЗК04. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК05. Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК06. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК07. Вміння виявляти, ставити та розв'язувати проблеми.
- ЗК08. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК01. Усвідомлення природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації.

СК02. Спроможність здійснювати фахову педагогічну та/або науково-педагогічну діяльність у закладах освіти.

СК03. Критичне осмислення проблем та принципів функціонування та закономірностей розвитку влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, гендерної політики, світової політики та політики окремих країн та регіонів.

СК04. Здатність комплексно аналізувати владу та урядування, політичні системи, інститути та режими, політичні процеси та політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.

СК05. Спроможність комплексно використовувати нормативу та емпіричну політичну теорію, методологію політичних досліджень та прикладного політичного аналізу.

СК06. Здатність використовувати широкий спектр концептів і методів для інтерпретації та аналізу політики на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.

СК07. Спроможність ефективно виконувати політико-організаційні, експертно-аналітичні та консультаційні функції на національному та міжнародному рівні.

Додатково для освітньо-наукових програм:

СК08. Здатність самостійно планувати, організувати та здійснювати політологічні дослідження з елементами наукової новизни та / або практичної значущості.

СК09. Здатність брати продуктивну участь у науковому співробітництві як на національному, так і міжнародному рівнях.

Програмні результати навчання

ПР01. Застосовувати для розв'язування складних задач політології розуміння природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації, особливостей реалізації влади у різних політичних системах, їх соціально-економічного, історичного та соціокультурного контексту.

ПР02. Застосовувати спеціалізовані концептуальні знання з політології, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності або галузі знань і є основою для оригінального мислення та проведення досліджень, критичне осмислення проблем у галузі та на межі галузей знань.

ПР03. Вільно спілкуватись усно і письмово українською та англійською мовами при обговоренні професійних питань, досліджень та інновацій в сфері політології.

ПР04. Приймати ефективні рішення з питань політики, політичних наук і дотичних проблем, у тому числі у складних і непередбачуваних умовах; прогнозувати розвиток політичних процесів; визначати фактори, що впливають на них і на досягнення поставлених цілей; аналізувати і порівнювати альтернативи; оцінювати ризики та імовірні наслідки політичних рішень.

ПР05. Планувати, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт відповідно до встановлених вимог.

ПР06. Критично осмислювати принципи здійснення влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, світової політики та політики окремих країн та регіонів.

ПР07. Здійснювати управління складною діяльністю у сфері політики, політології та у ширших контекстах, розробляти плани і заходи з їх реалізації, забезпечувати якість освіти, оцінювати ефективність і результативність діяльності.

ПР08. Розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері політології та з дотичних до неї міждисциплінарних напрямів з урахуванням методологічних, економічних, соціальних, правових та етичних аспектів.

Додатково для освітньо-наукових програм:

ПР09. Конструювати дизайн, планувати і виконувати наукові дослідження з використанням якісних і кількісних методів та спеціалізованого інструментарію політичної науки, у тому числі формулювати і перевіряти гіпотези, інтерпретувати дані, обґрунтовувати висновки.

ПР10. Брати продуктивну участь у науковому співробітництві як на національному, так і міжнародному рівнях.

ПЕРЕЛІК ПРОГРАМНИХ ПИТАНЬ З ДИСЦИПЛІН

Політична експертиза

1. Поняття «політична експертиза»
2. Мета та завдання політичної експертизи.
3. Українські фабрики думки і їх роль у виробленні політичного курсу.
4. Політична експертиза в політико-управлінському процесі.
5. Експертні системи та програми.
6. Проблеми, що зустрічаються в практичній роботі експертів.
7. Ролі та компетенції експерта в сучасній політиці.
8. Методологія експертної роботи.
9. Особливості формування експертної спільноти в Україні.
10. Інформаційне забезпечення політичної експертизи.

Політична аналітика

1. Політична аналітика як наука та прикладна дисципліна.
2. Політична аналітика в Україні.
3. Основні етапи аналітичної роботи.
4. Політична ситуація як об'єкт аналізу. Складові компоненти політичної ситуації.
5. Політичне прогнозування. Пошукові та нормативні, активні та пасивні прогнози.
6. Аналітичний супровід процесу прийняття політичних рішень.
7. Методи та методики збору та аналізу політичних даних.
8. Практичні аспекти здійснення політичного аналізу.
9. Збирання та обробка інформації у політичній аналітиці.
10. Розробка та презентація практичних рекомендацій.

Методологія та організація наукових досліджень

1. Охарактеризувати принципи етики та академічної доброчесності в роботі над науковим дослідженням.
2. Визначити місце методів теоретичного рівня у науковому дослідженні.
3. Охарактеризувати емпіричні методи дослідження (на прикладі власної магістерської роботи).
4. Обґрунтувати необхідність апробації наукового дослідження. Наукова публікація: поняття, функція, основні види.
5. Визначити дослідницьке питання на прикладі власного магістерського дослідження. Охарактеризувати критерії постановки дослідницького питання.
6. На прикладі власної магістерської роботи обґрунтувати теоретико- методологічні (концептуальні) підходи дослідження.
7. Пояснити роль категоріально-понятійного апарату дослідження.
8. Охарактеризуйте методичні прийоми методів синтезу та аналізу.
9. На прикладі власного дослідження охарактеризуйте методи аналізу при роботі документами (джерелами).
10. Пояснити різницю в дослідницьких стратегіях: індуктивній та дедуктивній.

Сучасна зарубіжна політологія

1. Постмодернізм у політичній теорії.
2. Чиказька політологічна школа. Чарльз Меріам та конкретні емпіричні та міждисциплінарні дослідження.
3. Ревізія класичної теорії демократії: посткласична теорія демократія (Й. Шумпетер).
4. «Нова реалістична наука про політику» (Х. Ортега-и-Гассет, Г. Моска, В. Паретто).
5. Теорія консенсусу Р. Міхельса.

6. Інституціоналізація політологічних наукових шкіл та напрямків досліджень. Д. Істон про чотири етапи в розвитку політичної науки в ХХ ст.
7. Поява біхевіоризму: «біхевіористична революція».
8. Постструктуралізм та постмодернізм у дослідженнях сутності політичних феноменів (М. Фуко, Ж. -Ф. Ліотар, А. Турен).
9. Неопозитивістський напрямок «критичного раціоналізму» (К. Поппер, Г. Альбертом, К. Байме, Г. Лембрух, Е. Кріппендорф, К. П. Лудц).
10. Світ-системний аналіз (І. Валлерстайн).

Політична комунікація

1. Політична комунікація: сутність, функції, структура та роль в сучасному суспільстві.
2. Класичні теорії політичної комунікації (моделі Г. Лассуела, Шеннона-Вінера, Е. Ноель-Нойман, К. Дойча та ін.).
3. Сучасні моделі та типологія політичної комунікації (модель передавання; експресивна модель; публічна модель і рецепційна модель та ін.).
4. Комунікаційні технології в інформаційному просторі.
5. Специфіка дії різних каналів масової комунікації.
6. Особливості розвитку і становлення національного інформаційного простору в Україні.
7. Агітаційно-пропагандистські комунікаційні технології.
8. Політична пропаганда: поняття та сутність, типи, функції.
9. Маркетингові форми організації політичної комунікації.
10. Електронна демократія як форма політичної комунікації.
11. Електронний уряд. Електронне урядування.
12. Поняття та сутність, типи та форми інформаційних воєн.

Націоналізм: ідеологія та політична практика

1. Націоналізм: варіативність інтерпретації. Типи націоналізму.
2. Теорії походження нації (прімордіалізм, інструменталізм, конструктивізм).
3. «Правий поворот» як тренд сучасного світу.
4. Мультикультуралізм: ідея і політика. Сучасні виклики.
5. Популізм: стратегія політичної боротьби.
6. Взаємозв'язок націоналізму та правого популізму.
7. Націоналістичні і правопопулістські партії та рухи в Європі.
8. Міжнародно-правовий захист національних меншин.
9. Мовна політика в Україні.
10. Націоналізм і євроскептицизм.
11. Націоналістичний тренд в сучасній Україні.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Загальні положення.

Ці критерії включають основні вимоги до оцінки компонентів знань бакалаврів, спеціалістів та магістрів зі спеціальності 052 Політологія під час складання підсумкової атестації, що дозволяє робити висновок про якість підготовки студентів-політологів.

Оцінку рівня підготовки студентів пропонується робити за середнім балом, виведеним на основі оцінювання завдань.

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ECTS	Значення оцінки ECTS	Критерії оцінювання
90-100	A	відмінно	Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили
82-89	B	дуже добре	Студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує справи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна
74-81	C	добре	Студент вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок
64-73	D	задовільно	Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих
60-63	E	достатньо	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю	Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу

1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням залікового кредиту	Студент володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів
------	---	--	---

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Абрамов В., Ситник Г. Глобальна та національна безпека. Київ : НАДУ, 2016. 784 с.
2. Андерсон Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму. К. : Критика, 2001. 271 с.
3. Антонюк О. Основи етнополітики : навч. посібник. К.: МАУП, 2005.
4. Бакулев Г. Массовая коммуникация. Западные теории и концепции : учеб. пособие М. : Аспект-Пресс, 2005. 176 с.
5. Бодріяр Ж. Симулякри і симуляція. К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. 230 с.
6. Бондар В. Основні школи і течії сучасної зарубіжної політології URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/19334/1/%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%96%20%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B8%20%D1%82%D0%B0%20%D1%82%D0%B5%D1%87%D1%96%D1%97%20%D1%81%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%B7%D0%B0%D1%80%D1%83%D0%B1%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%97.pdf> (Дата звернення: 31.10.2022 р.).
- 10 Горбатенко В. Політичне прогнозування: теорія, методологія, практика. К. : Генеза, 2006. 400 с.
- 11 Гелнер Е. Нації та націоналізм. Націоналізм : Пер. з англ. К. : Таксон, 2003.
- 12 Грідіна І. Методичний посібник з написання письмових робіт для студентів спеціальності «Міжнародні відносини». Донецьк : Донецький національний університет, 2013. 112 с.
- 13 Денисюк С. Технологічні виміри політичної комунікації: монографія Вінниця : ВНТУ, 2010. 276 с.
- 14 Денисюк С. Комунікологія : навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ, 2015. 102 с.
- 15 Еленский А. Политическая экспертиза: генезис, понятие и когнитивные возможности. URL: http://vphil.ru/index.php?id=269&option=com_content&task=view (Дата звернення: 31.10.2022 р.).
- 16 Євтух В., Трощинський В., Аза Л. Міжетнічна інтеграція: постановка проблеми в українському контексті: Навчальний посібник. К. : Фенікс, 2003.
- 17 Завгородня Ю. Політичний конфлікт та політична криза. URL: http://app.nuoua.od.ua/archive/57_2016/7.pdf (Дата звернення: 31.10.2022 р.).
- 18 Исаев Б. Теория политики. URL: http://yanko.lib.ru/books/politologiya/teoriya_politiki-isaev-2008-a.htm#_Toc185433122 (Дата звернення: 31.10.2022 р.).
- 19 Іванов В. Основні теорії масової комунікації і журналістики : навчальний посібник / За науковою редакцією В. Різуна. К. : Центр вільної преси, 2010. 258 с.
- 20 Картунов О. Західні теорії етнічності, нації та націоналізму : навчальний посібник. К. : Університет економіки та права «Крок», 2007.
- 21 Касьянов Г. Теорії нації та націоналізму : монографія. К. : Либідь, 1999. URL: <http://litopys.org.ua/kasian/kas.htm> (Дата звернення: 31.10.2022 р.).
- 22 Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник. К. : Слово, 2009. 240 с.
- 23 Комунікація і криза як громадам протистояти викликам і успішно діяти в період кризи URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/663/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D1%83%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D1%96_%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%B0_%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%9B%D0%B0%D1%80%D0%B8_%D0%9C%D1%83%D0%B4%D1%80%D0%B0%D0%BA.pdf (Дата звернення: 31.10.2022 р.).

- 24 Кочубей Л., Гаврилюк К. Класифікація політичних криз та їх основні ознаки. URL: <https://jvestnik-politology.donnu.edu.ua/article/view/6353> (Дата звернення: 31.10.2022 р.).
- 25 Крос К., Гакет Р. Політична комунікація і висвітлення новин у демократичних суспільствах / пер. з англ. Р. Ткачук. К. : Основи, 2000. 142 с.
- 26 Кушнірук Б. Політична криза та шляхи її подолання URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2007/04/19/3229993> (Дата звернення: 31.10.2022 р.).
- 27 Корягін М. Основи наукових досліджень : навч. посібник. К. : Алерта, 2014. 622 с. https://learn.ztu.edu.ua/pluginfile.php/55559/mod_resource/content/1/%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86_%D1%97%20%D0%B7%20%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%20%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85%20%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%BB_%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D1%8C.pdf (Дата звернення: 31.10.2022 р.).
- 28 Мак-Квейл Д. Теорія масової комунікації. Львів : Літопис, 2010. 538 с.
- 29 Малімон В. Комунікаційна політика в діяльності державного службовця : навч. посібник. 2-ге вид. доп. і розш. Івано-Франківськ : Місто-НВ, 2008. 344 с.
- 30 Митко А. Політична аналітика: навчальний посібник. Луцьк : Вежа-друк, 2014. 224 с. URL: https://www.dut.edu.ua/uploads/1_1777_58248495.pdf (Дата звернення: 31.10.2022 р.).
- 31 Націоналізм: Антологія / упор. О.Проценко, В. Лісовий. – К.: Смолоскип, 2000.
- 32 Націоналізм: Теорії нації та націоналізму від Йогана Фіхте до Ернеста Гелнера: антологія / Наукове товариство ім. Вячеслава Липинського ; пер. Ю. Бадзьо [та ін.] ; упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. - 2.вид., перероб. і доп. – К. :Смолоскип, 2006.
- 33 Недбай В. Сучасні політичні комунікації: медійно-технологічний. Одеса : Фенікс, 2009. 328 с.
- 34 Новакова О., Пашина Н. Політичні процеси та політичні відносини К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2016. 359с. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/11639> (Дата звернення: 31.10.2022 р.).
- 35 Новакова О., Пашина Н. Аналіз державної політики: навчальний посібник. Вид. 2-е, перероб. і доп. Маріуполь : Вид-во Маріупольського державного університету, 2017. 304 с. URL: http://repository.mdu.in.ua/jspui/bitstream/123456789/162/1/analiz_derzh_polityk_y.pdf (Дата звернення: 31.10.2022 р.).
- 36 Новосельський І. Політико-правові засади функціонування нових медіа: світовий досвід та Україна. Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. 2020. Вип. 65. С. 61—67. <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/14816> (Дата звернення: 31.10.2022 р.).
- 37 Огаренко Е. Политические коммуникации: учебно-методическое пособие. Одесса : Одесск. нац. ун-т имени И. И. Мечникова, 2013. 176 с.
- 38 Партико З. В. Основи наукових досліджень: підготовка дисертації Запоріжжя: КПУ, 2015. 235 с.
- 39 Пахоменко С. Партія «Справжні фіни» (Perussuomalaiset): в тренді північноєвропейського популізму // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія, 2014. Вип. 11. С. 177—185.
- 40 Пахоменко С. Трансформації болгарського націоналізму у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. // Матеріали ІV Міжнародного науково- методичного семінару з болгарської мови, літератури ,культури та історії: [збірник тез] / (ред. Колінько О.П. , Корнієнко С. І., Сенічева О. А., Цанов С. М., Червенко О. Б.). Бердянськ: БДПУ, 2015. С. 142—148.
- 41 Пахоменко С. Фактор ідентичності в українській кризі: приклад Донбасу // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія, 2015. Вип. 12. С. 246—253.
- 42 Пашина Н. Технології управління масовою свідомістю: Навчальний посібник до курсу «Політична психологія» (для студентів спеціальності «Політологія»). Маріуполь: Вид-

- во Маріупольського державного університету, 2020. 64 с.
- 43 Рачинська О. Формування моделі комунікативної взаємодії у сфері публічного управління. *Державно-управлінські студії*. 2018. № 5 (7). URL: <http://box5800.temp.domains/~ipkeduua/formuvannya-modelikomunikatyvnoyi-vzayemodiyi-u-sferi-publichnoho-upravlinnya-2> (Дата звернення: 31.10.2022 р.).
- 44 Степико М. Українська ідентичність: феномен і засади формування. К. : НІСД, 2011. 336 с.
- 45 Сукач М. Основи наукових досліджень : навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ : Леся, 2014. 211 с.
- 46 Товмаш Д. Політична комунікація: сутність та специфіка URL: http://papers.univ.kiev.ua/1/filosofija_politologija/articles/tovmash-d-a-political-communications-an-essence-and-specificity_17372.pdf (Дата звернення: 31.10.2022 р.).
- 47 Тоффлер Е. Нова парадигма влади: знання, багатство й сила / Пер. з англ. Н. Бордукова. Харків : Акта, 2003. 688 с.
- 48 Траверсе Т. Психологія політичної комунікації К. : Парламентське видавництво, 2013. 240 с.
- 49 Український націоналізм : антологія. – К. : Українська вид. спілка ім. Ю.Липи, 2009. – Т. 1. 7.
- 50 Фейки як інструмент впливу на вибори. Національний інститут стратегічних досліджень. Київ 2020. 201 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-01/dopovid-dubov-1.pdf> (Дата звернення: 31.10.2022 р.).
- 51 Чукут С., Джига Т. Комунікативна політика в органах державної влади (Опорний конспект до дистанційного курсу): Навчальний посібник. К. : Секретаріат КМУ, 2007. 117 с.
- 52 Шейко В., Кушнарєнко Н. Організація та методика наукової дослідницької діяльності. К. : Знання-Прес, 2003. 259 с.
- 53 Шиманова О. Теоретичні основи дослідження політичної комунікації URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/25344/30-shimanova.pdf?sequence=1> (Дата звернення: 31.10.2022 р.).
- 54 Шумпетер Й. "Капіталізм, соціалізм и демократія" URL: <http://library.wunu.edu.ua/files/EVD/HTML/shumpetr/shumpetr.htm> (Дата звернення: 31.10.2022 р.).
55. "Кризові явища в євроні та їх вплив на політичні трансформації в ЄС". Аналітична записка URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/772/> (Дата звернення: 31.10.2022 р.).
56. BALABANOV K., PASHYNA N., VICTORIA LYSAK V. / Regional Identity in Ukraine: Formation Factors and Functions // Studia Politica. Romanian Political Science Review. STUDIA POLITICA. Romanian Political Science Review vol. XIX. no. 3 & 4. 2019.
57. Gilchenco O., Konstantinova Y., Pashina N. Public Influence on Legislative Process in the Problem of Deoccupation of Donbas. // Baltic Journal of European Studies. 2019. Volume: 9. Issue 3. PP. 224—244.
58. Visual Political Communication / Editors A. Veneti, D. Jackson, and D.G. Lilleker. Palgrave Macmillan, 2019. 288 p.